

Konstancin Jeziorna 15 lipca 2025

Prof. dr hab. Mirosław Dembiński
Państwowa Wyższa Szkoła
Filmowa Telewizyjna i Teatralna
im. Leona Schillera w Łodzi

Recenzja

**rozprawy doktorskiej mgr Hanny Polak
pt. Fenomen czasu w dynamice narracyjnej i realizacyjnej
dzieła filmowego pt. „Nadejdą lepsze czasy”,
napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Fidyka,
Uniwersytet Śląski w Katowicach,
Szkoła Filmowa im. Krzysztofa Kieślowskiego.**

Ocena dorobku twórczego i artystycznego

Mgr Hanna Polak jest postacią wyjątkową w polskim kinie dokumentalnym. Jej dorobek filmowy zasługuje na najwyższe uznanie zarówno ze względu na wartości artystyczne, jak i profesjonalizm realizacyjny. Jej twórczość jest wyraźnym świadectwem nie tylko artystycznego talentu, ale przede wszystkim wyjątkowej wrażliwości społecznej, empatii oraz umiejętności ukazania złożoności ludzkich losów na tle społeczno-kulturowym.

Jednym z najważniejszych dzieł Hanny Polak jest film „Nadejdą lepsze czasy” (Something Better to Come, 2014), którego realizacja trwała czternaście lat. Film zdobył liczne nagrody na prestiżowych międzynarodowych festiwalach filmowych, co świadczy o jego wysokim poziomie artystycznym i znaczeniu w światowym kinie dokumentalnym. Produkcja ta wyróżnia się szczególną metodologią, wynikającą z długoletniej obserwacji bohaterów, co pozwoliło na wyjątkową autentyczność ukazanych wydarzeń oraz głęboką emocjonalną warstwę narracyjną.

Artystyczna wartość filmów Hanny Polak opiera się przede wszystkim na jej niezwyklej umiejętności uchwycenia emocjonalnej prawdy bohaterów. Polak wykazuje się ogromną wrażliwością w traktowaniu swoich bohaterów, umiejętnie balansując między dokumentalnym obiektywizmem a osobistym, emocjonalnym zaangażowaniem.

Również inne dzieła Hanny Polak, takie jak „Dzieci z Leningradzkiego” (The Children of Leningradsky, 2005), „Kamienna cisza” (Stone Silence, 2007) czy „Anioły z Sinjaru” (Angels of Sinjar, 2022), zasługują na najwyższe uznanie.

Film „Dzieci z Leningradzkiego”, nominowany do Oscara, jest wstrząsającym dokumentem ukazującym życie bezdomnych dzieci na ulicach Moskwy. Hanna Polak w niezwykle empatyczny sposób opisuje dramatyczne losy młodych ludzi, jednocześnie angażując się osobiście w pomoc bohaterom filmu. Ta postawa stanowi o wyjątkowej sile emocjonalnej dzieła, a także świadczy o autentycznym zaangażowaniu społecznym i humanitarnym autorki.

W „Kamiennej ciszy” Hanna Polak podejmuje temat łamania praw człowieka, ukazując dramat afgańskich kobiet skazywanych na śmierć przez kamienowanie. Film ten charakteryzuje się subtelną, lecz niezwykle poruszającą narracją wizualną, dzięki której autorka skutecznie oddaje głębokie emocje i dramatyczne przeżycia bohaterek. Rzetelność realizacyjna oraz odwaga w podejmowaniu trudnych społecznie tematów to niewątpliwie wyróżniające cechy tego dzieła.

„Anioły z Sinjaru” to kolejny dowód niezwykłego zaangażowania Hanny Polak w problemy współczesnego świata. Film przedstawia dramat społeczności Jazydów prześladowanych przez ISIS, koncentrując się na historii kobiet i dzieci, które przeszły przez piekło niewoli i przemocy. W tym dziele Hann Polak łączy reporterską precyzję z artystycznym podejściem, tworząc dzieło głęboko poruszające i niezwykle istotne z perspektywy praw człowieka.

Należy także podkreślić rzetelność realizacyjną filmów Polak. Produkcje te są dopracowane na każdym etapie – od researchu, przez zdjęcia, aż po montaż i postprodukcję. Szczególne uznanie budzi determinacja i konsekwencja, z jaką reżyserka realizowała swoje projekty przez długi okres czasu, mimo licznych trudności produkcyjnych, finansowych i logistycznych. Jej zaangażowanie w pomoc bohaterom filmów wykracza daleko poza ramy standardowej pracy filmowej, czyniąc ją postacią niezwykle inspirującą zarówno dla środowiska filmowego, jak i szerokiej publiczności.

Ocena dzieła filmowego „Nadejdą lepsze czasy”

Film dokumentalny „Nadejdą lepsze czasy” to dzieło wyjątkowe, które wpisuje się w kontekst doktoratu Hanny Polak jako centralny punkt odniesienia. Realizowany przez czternaście lat obraz przedstawia historię młodej dziewczyny, Juli, dorastającej na największym wysypisku śmieci w Europie, na przedmieściach Moskwy. Wieloletnia obserwacja pozwoliła reżyserce na stworzenie unikalnej narracji, w której czas staje się jednym z głównych bohaterów.

Film odznacza się wyjątkową wrażliwością i subtelnością narracji. Dzięki cierpliwej obserwacji i precyzyjnemu doborowi scen oraz wydarzeń, Hanna Polak znakomicie oddaje transformację bohaterki, jej dojrzewanie i próby odnalezienia własnego miejsca w świecie. Autorka z niezwykłym mistrzostwem wykorzystuje środki filmowe – światło, kolorystykę, ruch kamery – do podkreślenia emocjonalnych i społecznych niuansów przedstawianej historii.

Największą siłą filmu jest autentyczność wynikająca z długoterminowej obserwacji. Hannie Polak udało się stworzyć intymną relację z bohaterką, dzięki czemu widz otrzymuje niezwykle realistyczny i poruszający obraz życia na marginesie społeczeństwa. Film nie tylko dokumentuje rzeczywistość, lecz także niesie ze sobą głęboką refleksję na temat ludzkiej egzystencji, nadziei oraz determinacji w obliczu przeciwności.

Podsumowując, film „Nadejdą lepsze czasy” to dzieło artystycznie wybitne i merytorycznie bogate, które stanowi fundamentalny element doktoratu Hanny Polak, wzbogacony o wnikliwą analizę teoretyczną w rozprawie doktorskiej.

Ocena rozprawy doktorskiej

Praca doktorska mgr Hanny Polak porusza temat szczególnie ważny i jednocześnie rzadko eksplorowany w polskim dyskursie filmoznawczym, a mianowicie fenomen czasu jako kluczowego elementu narracyjnego w długoterminowych filmach dokumentalnych. Autorka podejmuje ambitne zadanie analizy tego zjawiska na przykładzie własnego filmu dokumentalnego „Nadejdą lepsze czasy” („Something Better to Come”, 2014), realizowanego przez czternaście lat, co już na wstępie wyróżnia tę pracę pod względem oryginalności.

Warto podkreślić, że autorka bardzo sprawnie operuje kontekstem teoretycznym, odwołując się do klasycznych filozoficznych i filmoznawczych koncepcji czasu. Bardzo wartościowe jest szczegółowe omówienie dzieł Arystotelesa, Bergsona, Husserla, Heideggera, Merleau-Ponty’ego oraz Ingardena, co świadczy o wnikliwości i solidnym przygotowaniu teoretycznym mgr Hanny Polak. Szczególnie interesujące jest również przywołanie teorii filmowej Johna Griersona, która umieszcza tę pracę w szerokim kontekście badań nad kinem dokumentalnym.

Autorka nie ogranicza się jedynie do teoretycznych rozważań, lecz umiejętnie łączy je z własnymi doświadczeniami praktycznymi z realizacji filmu, co jest niewątpliwą zaletą tej rozprawy. Dzięki temu jej analiza nabiera szczególnej autentyczności i praktycznego wymiaru, co czyni ją szczególnie wartościową dla przyszłych twórców filmów dokumentalnych.

W rozdziale pierwszym autorka dokonuje przeglądu teorii filmu dokumentalnego, odwołując się do kluczowych postaci, takich jak John Grierson, oraz szeroko analizuje definicję filmu opartego na wieloletniej obserwacji. Bardzo dobrze pokazuje różnorodne konteksty teoretyczne, przywołując liczne przykłady z literatury naukowej oraz analizując je w odniesieniu do własnych doświadczeń.

Rozdział drugi poświęcony jest genezie powstania filmu „Nadejdą lepsze czasy”. Hanna Polak szczegółowo opisuje pomysł oraz trudności, z jakimi się zetknęła na etapie finansowania i produkcji. Rozdział ten ujmuje swoją szczerością i precyzją opisu procesów produkcyjnych, dostarczając cennych wskazówek praktycznych dla innych twórców.

Trzeci rozdział, najbardziej rozbudowany, jest szczegółowym opisem etapów realizacyjnych filmu, od zdjęć po montaż, postprodukcję i promocję. Autorka zwraca uwagę na istotne aspekty takie jak wpływ upływu czasu na decyzje artystyczne oraz montażowe, co ukazuje głęboką świadomość filmową i artystyczną dojrzałość Polak. Rozdział ten jest szczególnie cenny jako praktyczny przewodnik realizacyjny dla przyszłych filmowców.

W rozdziale czwartym autorka porusza zagadnienia etyczne związane z długoterminową dokumentacją życia bohaterów filmu. Hanna Polak analizuje tu bardzo wnikliwie kwestie odpowiedzialności filmowca wobec swoich protagonistów oraz widzów, pokazując, jak złożone i delikatne są to relacje. Jest to jeden z najmocniejszych fragmentów pracy, ukazujący głęboką świadomość etyczną autorki.

Końcowe rozdziały pracy stanowią pogłębioną refleksję autorki nad własną drogą twórczą, inspiracjami oraz wpływem spotkań z innymi filmowcami na rozwój artystyczny. Fragmenty te pozwalają czytelnikowi lepiej zrozumieć osobiste i artystyczne wybory Polak.

Podsumowując, rozprawa doktorska Hanny Polak jest dziełem o wyjątkowej wartości naukowej i praktycznej, znakomicie skonstruowanym i doskonale napisanym. Zarówno dorobek twórczy, jak i sama rozprawa, zasługują na najwyższe uznanie.

Na koniec chciałbym podzielić się osobistą refleksją. Spotkałem Hannę Polak w 2004 roku podczas pokazu jej filmu „Dzieci z Leningradzkiego” w ośrodku pomocy ludziom wykluczonym Monar - Markot. Przebywałem tam od wielu lat realizując filmy, których bohaterami byli narkomani, alkoholicy bezdomni, walczący ze swoimi uzależnieniami, próbujący wrócić do normalnego życia. Są to ludzie bardzo wrażliwi, wartościowi, ale często nie z własnej winy zagubieni. Dla filmu Hanny Polak, który opowiadał o podobnych bohaterach z Moskwy, widzowie z Monaru stanowili bardzo wymagającą publiczność. Nie jest łatwo ich oszukać, naciągnąć na łatwy sentymentalizm, czy zaszokować. Znali temat i emocje bohaterów z autopsji. Pamiętam, że film zrobił na nich duże wrażenie. W rozmowie po projekcji reżyserka natychmiast została uznana za „swoją”, nawiązał się bezpośredni kontakt emocjonalny. Takie przyjęcie jest próbą najwyższej miary, świadczy o tym, że Hanna Polak robi filmy z potrzeby serca a nie tylko po to by dostać Oscara. Naprawdę wpływa nimi na świat.

KONKLUZJA:

W związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych Pani mgr Hannie Polak, przeprowadzanym przez Szkołę Filmową im. Krzysztofa Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, stwierdzam, że dzieło będące przedmiotem postępowania oraz rozprawa doktorska spełniają wymagania określone w art. 186 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Rozdział 2, Oddział 1). Niniejszym wnioskuję o podjęcie dalszych czynności związanych z procedurą postępowania o nadanie Pani mgr Hannie Polak stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych.

Prof. dr hab. Miroslaw Dembiński